

Voorwoord

Het verslag met de gegevens van 2001 is verkregen door inventarisaties van Johan Heeffter en Mily Swinkels.

In 2001 waren de gebieden enkele weken afgesloten door de mond- en klauwzeercrisis. De inventarisaties zijn op de gebruikelijke wijze, lopen langs vaste trajecten , uitgevoerd. Bij een snelle inventarisatieronde is soms geen nauwkeurige onderscheid gemaakt tussen beide blauwe juffers, de Watersnuffel en de Azuurwaterjuffer. Ze zijn dan als Blauwtjes in de tabel opgenomen. Van de exuvien werden de juffertjes niet steeds geteld en/of verzameld. Van de echte libellen werden wel zoveel mogelijk exuvien verzameld.

Bibliotheek Natuurmonumenten

26 MAART 2003

Vereniging

Natuurmonumenten

Noordereinde 60, 1243 JJ 's-Graveland, (035) 655 99 33

BIBLIOTHEEK NATUURMONUMENTEN

027171

Samenvatting

In 2001 is de inventarisatie minder systematisch gebeurd dan in eerdere jaren; er is vooral naar volwassen libellen gekeken. Het onderzoek naar exuvien , langs een traject van het Voorste Goorven is niet uitgevoerd; wel is er gezocht naar huidjes van echte libellen. De gegevens zijn verkregen op de gebruikelijke manier . Zie verslagen van voorgaande jaren. In 2001 werden 34 soorten libellen waargenomen, 15 juffersoorten, Zygoptera en 19 echte libellensoorten, Anisoptera . Dit aantal is hoog omdat er ook ge"inventariseerd is rondom het Klokkentorennen en een keer een wandeling werd gemaakt langs een aantal vennen op de Kampina. Van 11 soorten werden ook exuvien gevonden. De aantallen libellen waren laag aan het Voorste Goorven, het Heiven en het Witven. Dit geldt voor de soorten Watersnuffel, *Enallagma cyathigerum*, en Viervlek, *Libellula quadrimaculata* .

De Azuurwaterjuffer, *Coenagrion puella*, lijkt in aantal toe te nemen aan het Voorste Goorven en het Heiven, terwijl aan het Witven maar enkele exemplaren voorkwamen. Ook de Grote roodoogjuffer, *Erythromma najas*, blijft zich handhaven. De centrale vennen zijn dus niet echt voedselarm te noemen, maar matig voedselrijk wat libellenfauna betreft. Aan het

Diaconieven, Brandven en de Lammervennen kwamen de soorten

Azuurwaterjuffer, *Coenagrion puella*, en de Grote roodoogjuffer, *Erythromma najas*, niet voor. Een opmerkelijke waarneming was een exemplaar van de Koraaljuffer, *Ceriagrion tenellum*, aan het Voorste Goorven, vermoedelijk een zwerver.

De waarnemingen zijn samengevat in tabel 1.

Voor de waarnemingen aan elk ven wordt verwezen naar de bijlage.

Libellen 2001		VGW	WV	HV	DIV	VEV	KLV	Acht.str.	Beerze	BRVK	FLV	PAV
<i>Calopteryx splendens</i>	Weidebeekjuffer							m	m,v,aj			m,v
<i>Calopteryx virgo</i>	Bosbeekjuffer								v?			
<i>Lestes barbarus</i>	Zwervende pantserjuffer	aj										
<i>Lestes sponsa</i>	Gewone pantserjuffer	a,m					aj,v		m	a		t
<i>Lestes viridis</i>	Houtpantserjuffer	t?		t?	t					a		a
<i>Lestes spec.</i>	Pantserjuffer	ex,aj,a						a?				
<i>Platycnemis pennipes</i>	Blauwe breedscheenjuffer							a?	m,v, ex			
<i>Ischnura elegans</i>	Lantaamtje	m,v,t	a	m,mj			m	m	m			m
<i>Pyrrhosoma nymphula</i>	Vuurjuffer	m,t,c,ei,ex	m,v,t,ei,ex	m,v,t,c,ei,ex	v,t,ex	m	m,v,t		a,t			
<i>Enallagma cyathigerum</i>	Watersnuffel	m,t,ex	m,v,t	a,m	aj,a,t,ex	m,t	m			a		a
<i>Coenagrion hastulatum</i>	Speerwaterjuffer						m,t					
<i>Coenagrion puella</i>	Azuurwaterjuffer	mj, a,t,ei	m,t,ei	a,m,t,ei,ex		m	m,t,ei		mt,ei			
<i>Coenagrion pulchellum</i>	Variabele waterjuffer											a?
<i>Erythromma najas</i>	Grote roodoogjuffer	mj,a,t,ex	a,t	a,ex			m					
<i>Erythromma viridulum</i>	Kleine roodoogjuffer		m			m						
<i>Ceriagrion tenellum</i>	Koraaljuffer										v	
<i>Gomphus pulchellus</i>	Plasrombout					m						
<i>Gomphus vulgatissimus</i>	Beekrombout								m,ex			
<i>Brachytron pratense</i>	Glassnijder	a, c?,exv	a	m,ex			m		m			
<i>Aeshna cyanea</i>	Blauwe glazenmaker	m	m,v						ex	m		
<i>Aeshna grandis</i>	Bruine glazenmaker		m	m				m				a
<i>Aeshna juncea</i>	Venglazenmaker											
<i>Aeshna mixta</i>	Paardenbijter	a, m, v	m,v,a	a								
<i>Anax imperator</i>	Grote keizerlibel	m,v, ei, ex	m	mj,m, v, ei	m	m	m,v			v		m
<i>Cordulia aenea</i>	Smaragdlibel	a,ex	a,m,ex	a,ex	ex		m,v,ei					
<i>Somatochlora metallica</i>	Metaalglanslibel	m, exv	m?	a					m			
<i>Libellula depressa</i>	Platbuik								m			
<i>Libellula quadrimaculata</i>	Vierplek	a,c,ex	a,m,ex	a,ex	a	m	m,t,ei,aj,ex		m	a		a
<i>Orthetrum cancellatum</i>	Gewone oeverlibel	m,v,ei				m					v	
<i>Sympetrum danae</i>	Zwarte heidelibel		m	m								
<i>Sympetrum sanguineum</i>	Bloedrode heidelibel	m,t	m, v	m,t,ei	a,t							m,v
<i>Sympetrum striolatum</i>	Bruinrode heidelibel		aj,ex									m,t
<i>Sympetrum vulgatum</i>	Steenrode heidelibel				m?							
<i>Sympetrum spec.</i>	Heidelibel							a				
<i>Leucorrhinia dubia</i>	Venwitsnuitlibel						m,t					
<i>Leucorrhinia rubicunda</i>	Noordse witsnuitlibel											
aantal soorten		18	17	15	8	8	13	6	13	6	2	11
aantal keren bezocht		9	11	11	4	1	4	2	3	1	1	

Tabel 1. Libellenwaarnemingen aan Oisterwijkse vennen en de Kampina

a= adult; aj= juveniel adult= net uitgeslopen; m= mannetje; v= vrouwtje; t= tandem; c= copula= paring; ei = eiafzetting; ex = exuvia= huidje; ?= niet bevestigde waarneming.

VGW= Voorste Goorven; WV= Witven; HV= Heiven; DIV= Diaconieven; VEV= Van Esschenven; KLV= Klokketorenven; Acht.str.= Achterste stroom

Kampina BRVK= Brandven kampina; FLV= Flesven; PAV= Palingven;

Korte bespreking van de resultaten

Libellen aan de Oisterwijkse vennen en op de Kampina 2001.

In 2001 was het gebied van de Oisterwijkse vennen en de Kampina enkele weken afgesloten ten gevolge van de Mond- en Klauwzeeruitbraak. Toch werden in 2001 een groot aantal soorten libellen gevonden, mede door de vondst van enkele nieuwe soorten. Er werden aan de Oisterwijkse vennen en de Kampina 34 soorten libellen gezien, 15 soorten juffers, Zygoptera, en 19 soorten echte libellen Anisoptera. Aan het Voorste Goorven en het Witven werden de meeste soorten gezien. De aantallen libellen zijn niet spectaculair, minder dan andere jaren is de indruk. Het Klokketorennen is zeer waardevol. De meeste soorten werden gevonden aan het Voorste Goorven en het Witven. Twee soorten werden niet eerder aan de vennen gezien. Hierover verderop meer.

Van 12 soorten werden exuvien gevonden. zie tabel 1. Hierbij kan worden opgemerkt dat er niet intensief naar huidjes gezocht is. Huidjes van juffertjes zijn niet steeds verzameld.

De eerste libellen in 2001 werden gezien aan het Diaconieven, op 21 april, een Pyrrhosomavrouwtje plus exuvie.

Rond 10 mei was het warm 23 graden C. Op 11 mei werden Coenagrion puella Azuurwaterjuffer, Cordulia aenea Smaragdlibel, Brachytron pratense Glassnijder, Ischnura elegans Lantaarntje en Erythromma najas Grote roodoogjuffer gezien.

De volgende inventarisatiedag was op 25 mei, Toen vlogen er tientallen Viervlekken, Libellula quadrimaculata, en ook Enallagma cyathigerum, de watersnuffel. Omdat er tussen 11 en 25 mei niet geïnventariseerd is kunnen we **niet** zeggen dat Libellula quadrimaculata en Enallagma cyathigerum twee weken later verschenen dan Coenagrion puella, de azuurwaterjuffer en Cordulia aenea, de Smaragdlibel. In eerdere jaren kwam de viervlek, Libellula quadrimaculata, meestal later dan Cordulia.

Het lijkt erop dat aan de centrale vennen Coenagrion puella meer voorkomt dan Enallagma. Dat kan het gevolg zijn van het minder zuur zijn van het venwater. Aan het Diaconieven komt Enallagma cyathigerum nog ouderwets massaal voor en is Coenagrion puella tot nu toe niet waargenomen. Bij De Grote roodoogjuffer, Erythromma najas, is hetzelfde te zien. Deze soort komt aan de vennen algemeen voor, behalve aan het Diaconieven. Opmerkelijk is dat in 2001 Brachytron pratense, de glassnijder, goed vertegenwoordigd was, wel in kleine aantallen. De vondst van exuvien aan het Voorste Goorven, evenals in 2000, is leuk. Aan het Voorste Goorven was deze soort duidelijk territoriaal bij de mattenbies. Brachytron is een wat onhandige vlieger die zich laat verjagen door een Viervlek.

Van Aeshna grandis, de Bruine glazenmaker, zijn na het schonen van de vennen nog geen exuvien gevonden.

Nieuwkomers in 2001 zijn Lestes barbarus, de Zwervende pantserjuffer, aan het Voorste Goorven; Erythromma viridulum, de Kleine roodoogjuffer aan het Van Esschenven en het Witven; Gomphus pulchellus, de Plasrombout aan het Van Esschenven

Van Lestes barbarus betrof het een juveniel exemplaar, zodat aangenomen mag worden dat deze zich in het ven heeft voortgeplant. Deze zuidelijke soort kan door het warme zomerweer in 2000 hier beland zijn. De vraag is of hij zich zal kunnen handhaven. De Kleine roodoogjuffer, Erythromma viridulum heeft een voorkeur voor rijke ondergedoken vegetatie. Het is de vraag of deze soort zich in de vennen voortgeplant heeft of dat het een invasie betreft.

Gomphus pulchellus, de Plasrombout, werd eerder gevonden bij het Diaconieven in 1997 en in 2000 bij het Klokketorennen. Beide keren maar een exemplaar. Mogelijk is het hier ook een zwerver geweest. Van deze soort zijn door ons nog geen exuvien gevonden.

De populatie van Coenagrion hastulatum, de Speerwaterjuffer, blijft zich handhaven aan het Klokketorennen. Hetzelfde geldt voor Gomphus vulgatissimus, de Beekrombout, aan de Beerze. ook werd een exemplaar van Ceriagrion tenellum, de Koraaljuffer, gevonden bij het Flesven op de Kampina. De Kampina werd (te) weinig bezocht, waardoor soorten als de Noordse witsnuitlibel, Leucorrhinia rubicunda, en de Maanwaterjuffer, Coenagrion lunulatum gemist zijn.

Opvallend weinig exemplaren werden er gezien van *Lestes viridis*, zowel aan het Witven als aan het Diaconieven. In 1998 werden voor het laatst flinke aantallen gezien van deze soort. Een verklaring voor dit lage aantal hebben we niet.

Van de Heidelibellen werden weinig exemplaren gevonden. Van de Bloedrode heidelibel werden aan het Voorste goorven en het Witven ongeveer evenveel adulten gezien. De Zwarte heidelibel is sporadisch aan de vennen. Mogelijk neemt de soort toe als het veenmos zich uitbreidt.

Waar in 2002 speciaal op gelet zou kunnen worden:

Het voorkomen van de Glassnijder, *Brachytron*. Blijft deze soort zich handhaven?

Het Van Esschenven zou vaker bezocht kunnen worden om te zien of de beide soorten roodoogjuffer aanwezig zijn.

Zijn aan het Diaconieven de volgende soorten te vinden: Azuurwaterjuffer, *Coenagrion puella*, en de Grote Rodoogjuffer, *Erythromma najas*.

Zoeken naar exuvien vooral van Anisoptera.

Voorste Goorven 2001		21-04	11-05	25-05	29-05	14-06	23-06	23-07	19-08 johan	22-08	08-09	28-09
<i>Lestes barbarus</i>	Zwervende pantserjuffer								1aj			
<i>Lestes sponsa</i>	Gewone pantserjuffer						1a		1m		1m	
<i>Lestes viridis</i>	Houtpantserjuffer											2t
<i>Ischnura elegans</i>	Lantaarntje		1m		1m	1m			2m	1v	2m	
<i>Pyrrhosoma nymphula</i>	Vuurjuffer		6t+ei, 3ex*	10t+ei,5m, 3t	10t+ei	5m,1t	1m,1t					
<i>Enallagma cyathigerum</i>	Watersnuffel		1 ex	2m,2t	?	3m	2m		7m,2t	5m,1t	5m	1m
<i>Coenagrion puella</i>	Azuurwaterjuffer			4m,6t+ei	10t+ei	tient.	t+ei					
<i>Erythromma najas</i>	Grote roodoogjuffer		1m, 1mj+ex	4a	3a,1t	>23a	5a	2a	1m	2a		
<i>Brachytron pratense</i>	Glassnijder		2ex	3m	2a,1c?							
<i>Aeshna cyanea</i>	Blauwe glazenmaker									1m		
<i>Aeshna mixta</i>	Paardenbijter									2a	1m,1v	
<i>Anax imperator</i>	Grote keizerlibel				2ex	3m,1v +ei						
<i>Cordulia aenea</i>	Smaragdlibel		9ex	10a, 4ex	a	13a	5-10a					
<i>Somatochlora metallica</i>	Metaalglanslibel			1exv					1m			
<i>Libellula quadrimaculata</i>	Viervlek			40a, 7ex	5c	13a,1e x	5-10a	2a	2m			
<i>Orthetrum cancellatum</i>	Gewone oeverlibel						1m		2m	2m,1v		
<i>Sympetrum sanguineum</i>	Bloedrode heidelibel								2m	3m,1t	3m	

a= adult; aj= juveniel adult= nct uitgeslopen; m= mannetje; v= vrouwtje; t= tandem; c= copula= paring; ei = eiafzetting; ex = exuviae= huidje; ?= niet bevestigde waarneming.

* huidjes van vuurjuffer helemaal onder roest.

Witven 2001		21-04	11-05	25-05	14-06	23-06	01-07 johan	23-07	19-08 johan	22-08	08-09	28-09
<i>Ischnura elegans</i>	Lantaarntje							1m				
<i>Pyrrhosoma nymphula</i>	Vuurjuffer		2t+ei, 1ex	4m, 3t+ei	2m, 1ex	a						
<i>Enallagma cyathigerum</i>	Watersnuffel					a	7m	4a, 1t	12m, 1v, 2t	tient.	a	
<i>Coenagrion puella</i>	Azuurwaterjuffer			2m, 2t+ei	3m	a						
blauwtjes					5a							
<i>Erythromma najas</i>	Grote roodoogjuffer			2a	5a							
<i>Erythromma viridulum</i>	Kleine roodoogjuffer						4m					
<i>Brachytron pratense</i>	Glassnijder			1m								
<i>Aeshna cyanea</i>	Blauwe glazenmaker								1m, 1v			
<i>Aeshna grandis</i>	Bruine Glazenmaker						1m	1m	1m	1m		
<i>Aeshna mixta</i>	Paardenbijter								1m, 1v			1a
<i>Anax imperator</i>	Groet keizerlibel				1m	1m	1m	1m				
<i>Cordulia aenea</i>	Smaragdlibel		12ex	5a, 5ex	2a	a	3m					
<i>Somatochlora metallica</i>	Metaalglanslibel											
<i>Libellula quadrimaculata</i>	Viervlek			20a, 7x	5a, 1ex	a	3m	3a				
<i>Sympetrum danae</i>	Zwarte heidelibel											3a
<i>Sympetrum sanguineum</i>	Bloedrode heidelibel									3m	1m, 1v	2m
<i>Sympetrum striolatum</i>	Bruinrode heidelibel								1aj			

a= adult; aj= juveniel adult= net uitgeslopen; m= mannetje; v= vrouwtje; t= tandem; c= copula= paring; ei = eiafzetting; ex = exuviae= huidje; ?= niet bevestigde waarneming.

Heiven 2001	21-04	11-05	25-05	29-05	14-06	23-06	23-07	22-08	08-09
<i>Lestes sponsa</i>							1m		
<i>Lestes viridis</i>								1t?	
<i>Ischnura elegans</i>		1m				1m	1m, 1mj		
<i>Pyrrhosoma nymphula</i>		4m, 2t, 3 ex	2a, 2t+ei	10a, 5t	2a	2m, 1t			
<i>Enallagma cyathigerum</i>				?	1m	1m	1m		a
<i>Coenagrion puella</i>		2a, 1mj, 6ex	6t+ei	>10t	2m	2a, 2t	2m		
Blauwtjes			10a						
<i>Erythromma najas</i>		1exv		a	4a, 2t				
<i>Brachytron pratense</i>		exm	1m						
<i>Aeshna grandis</i>							2a	1a	
<i>Aeshna mixta</i>								1a	
<i>Anax imperator</i>				1mj		1m, 1v+ei	2m		
<i>Cordulia aenea</i>		3 ex	2a	a	2m	2a	1a		
<i>Somatochlora metallica</i>					2m?		1a		
<i>Libellula quadrimaculata</i>			10a	a	2m, 1ex	2a	3a		
<i>Sympetrum danae</i>								1m	
<i>Sympetrum sanguineum</i>							5m, 1t		3m

a= adult; aj= juveniel adult= net uitgeslopen; m= mannetje; v= vrouwtje; t= tandem; c= copula= paring; ei = eiafzetting; ex = exuvia= huidje; ?= niet bevestigde waarneming.

Diaconieven 2001	21-04	11-05	22-08	08-09
<i>Lestes viridis</i>			2t	
<i>Pyrrhosoma nymphula</i>	1v+ex	> 30 t+ei, 4 ex		
<i>Enallagma cyathigerum</i>		aj tient., 9ex	tient.+t	
<i>Aeshna mixta</i>				
<i>Anax imperator</i>			1m	
<i>Cordulia aenea</i>		3 ex		
<i>Libellula quadrimaculata</i>			1m	
<i>Sympetrum sanguineum</i>			m, t	1m
<i>Sympetrum vulgatum</i>				1m?

a= adult; aj= juveniel adult= net uitgeslopen; m= mannetje; v= vrouwtje; t= tandem; c= copula= paring; ei = eiafzetting; ex = exuvia= huidje; ?= niet bevestigde waarneming.

Van Esschenven 2001	01-07 johan
Lestes barbarus	
Lestes sponsa	
Lestes viridis	
Lestes spec.	
Ischnura elegans	
Pyrrhosoma nymphula	1m
Enallagma cyathigerum	6m,2t
Coenagrion puella	3m
Erythromma najas	
Erythromma viridulum	2m
Gomphus pulchellus	1m
Brachytron pratense	
Aeshna cyanea	
Aeshna mixta	
Anax imperator	1m
Cordulia aenea	
Somatochlora metallica	
Libellula quadrimaculata	2m
Orthetrum cancellatum	1m
Sympetrum sanguineum	

Klokkentorenven 2001	24-05 Johan	10-06 Johan	23-06 Johan
Lestes barbarus			
Lestes sponsa		1aj	1v
Lestes viridis			
Lestes spec.			
Ischnura elegans		1m	1m
Pyrrhosoma nymphula	9m,7t	1m,1v	3m
Enallagma cyathigerum		1m	1m
Coenagrion hastulatum	16m,1t	4m	3m
Coenagrion puella	9m,3t+ei	14m,1t	7m
Erythromma najas	2m		
Brachytron pratense	1m		
Aeshna cyanea			
Aeshna mixta			
Anax imperator		1m	1m,1v
Cordulia aenea	9m,1ei	1m	6m
Somatochlora metallica			
Libellula quadrimaculata	23a	13m,4aj,4ex	6m,1ei,1t
Orthetrum cancellatum			
Sympetrum sanguineum			
Leucorrhinia dubia	4m,1t	4m,1t	2m

a= adult; aj= juveniel adult= net uitgeslopen; m= mannetje; v= vrouwtje; t= tandem; c= copula= paring; ei = eiafzetting; ex = exuviae= huidje; ?= niet bevestigde waarneming.

Beerze 2001	24-05 Brinksdijk	23-06 vistrap	21-07 Beerze	22-07 rosep	22-07 BRVK	22-07 FLV	22-07 PAV
<i>Calopteryx splendens</i>	1m,1v,1aj		2m,4v	2m			1m,1v
<i>Calopteryx virgo</i>			1v				
<i>Lestes barbarus</i>							
<i>Lestes sponsa</i>			1a		aj		5t
<i>Lestes viridis</i>					aj		a
<i>Lestes spec.</i>							
<i>Platycnemis pennipes</i>		1m,1aj	10m,4v,10ex	2m			
<i>Ischnura elegans</i>			3m				1m
<i>Pyrrosoma nymphula</i>	3m,4t	1m	1a				
<i>Enallagma cyathigerum</i>					a		a
<i>Coenagrion pulchellum</i>							1a?
<i>Coenagrion puella</i>	6m,30t=ei	1m					
Blauwtje				1a			
<i>Erythromma najas</i>							
<i>Ceriagrion tenellum</i>						1v	
<i>Gomphus vulgatissimus</i>	4m	2m	2 ex				
<i>Brachytron pratense</i>	1m						
<i>Aeshna cyanea</i>			1 ex		1m		
<i>Aeshna grandis</i>							2a*
<i>Aeshna mixta</i>							
<i>Anax imperator</i>					v+ei		1m
<i>Cordulia aenea</i>							
<i>Somatochlora metallica</i>		1m			1m		
<i>Libellula depressa</i>	1m						
<i>Libellula quadrimaculata</i>	1m				a		
<i>Orthetrum cancellatum</i>						1v	
<i>Sympetrum sanguineum</i>							2m,1t, 1m*,2v*

a= adult; aj= juveniel adult= net uitgeslopen; m= mannetje; v= vrouwtje; t= tandem; c= copula= paring; ei = eiafzetting; ex = exuvia= huidje; ?= niet bevestigde waarneming.

* klein vennetje bij Palingven

Libellenwaarnemingen 2001

libellen 2001	HV	VG V	WV	DIV	VEV	KLV	Acht.str.	Beerze	Rosep	BRVK	FLV	Palin gven.
21-04-2001	x	x		x								
11-05	x	x	x	x								
24-05*						x		x				
25-05	x	x	x				x					
29-05	x	x										
10-06*						x						
14-06	x	x	x									
23-06*	x	x	x			x		x				
01-07*			x		x	x						
21-07			x					x				
22-07									x	x	x	x
23-07	x	x	x									
19-08*		x	x									
22-08	x	x	x	x			x					
08-09	x	x	x	x								
28-09		x	x									
aantal bezoeken	9	11	11	4	1	4	2	3	1	1	1	1
aantal soorten	18	17	15	8	8	13	5	13	4	6	2	11

HV= Heiven; VGV= Voorste Goorven; WV= Witven; DIV= Diaconieven; VEV= Van Esschenven; KLV= Klokkentorenen; Acht.str.= Achterste stroom

Kampina BRVK= Brandven kampina; FLV= Flesven; PLV= Palingven;

* Gegevens van Johan Heeffter.

Waterstanden

libellen 2001	HV	VGV	WV	VEV
06-03	>100	97,5	102,5	+ 28
21-04				
11-05	>100	95	100	
25-05	100	97	98	
29-05				
14-06	96	86	91	
23-06				
21-07				
22-07				
23-07	95	88	84,5	
22-08	86	80	78	
08-09	86	80	75	
28-09	93,5	87,5	93	